

תורה ממרום - פרשת קרח

ניסיון העושר והעוני

מאת : עזרא מרום

בס"ד

שגור בפינו הכינוי " עשיר כקרח" לאדם שהוא עשיר מופלג. עשירותו של קרח מתוארת במדרש ובתלמוד. במדרש תנחומא נאמר: " קרח היה עשיר מכל ישראל". במסכת פסחים קי"ט. מתואר מקור עשרו של קרח: " שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים אחת נתגלתה לאנטונינוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא ואחת נתגלתה לקרח." הגמרא שם ממשיכה ומתארת את עושרו הגדול של קרח באופן הבא: "משא שלוש מאות פרדות לבנות היו מפתחות בית גנזיו של קרח ! ". לפיכך לא ניתן לתאר מהי תכולת בית גנזיו .

להלן נדון בהתייחסות אל העושר, לחיוב ולשלילה , כפי שמשתקף בתנ"ך ובדברי חז"ל. במקרא אנו מוצאים התייחסות חיובית לעושרו של האדם. נצטט לדוגמא מספר מקורות מהתנ"ך. בספר משלי מתייחס הכתוב מספר פעמים לעושר. בפרק י"ד נאמר: "עטרת חכמים עשרם", בפרק י"ח "עושר וכבוד אתי הון עתק וצדקה" ובפרק כ"ב מצינו: " עקב ענוה יראת ד', עושר וכבוד וחיים". מי כשלמה המלך- מחבר משלי- יכול להעיד על העושר שניתן לו מאת ד'. הוא מבקש מהקב"ה "ונתת לי לב שומע לשפוט את עמך" והקב"ה אומר לו: "גם אשר לא שאלת נתתי לך גם כבוד גם עושר" (מלכים א, פרק ג). בתהילים קי"ב נאמר: "והעושר והכבוד מלפניך".

מאיך אנו מוצאים התייחסות שלילית אל העושר. שלמה מבקש מהקב"ה: " שתיים שאלתי מעמך אל תמנע ממני בטרם אמות: שוא ודבר כזב הרחק ממני, ריש ועושר אל תיתן לי, הטריפני לחם חוקי פן אשבע וכיחשתי ואמרת מי ד' ". (משלי ל'). ובספר קהלת אומר שלמה: "יש רעה חולה תחת השמש עושר שמור לבעליו לרעתו" (ה, י"ב). עוד אמר שלמה: "מרבה נכסים מרבה דאגה והעושר לא יתן לבעליו לישון". במדרש במדבר רבה נאמר: " לב חכם לימינו אילו הם הצדיקים שנותנים ליבם לתורה שהיא מימין שנאמר: מימינו אש דת למו לב כסיל לשמאלו אלו הם הרשעים שנותנים ליבם לעושר שהוא משמאל שנאמר: בשמאלה עושר וכבוד ! ". (במדבר רבה, כ"ב). העושר משמש גם כאמצעי של הקב"ה לנסות בו את האדם. ניסיונות העושר והעוני הם מהקשים בחיים כמאמר חז"ל בפסחים קי"ג: "שלושה מכריז עליהם הקב"ה בכל יום: על רווק הדר בכרך ואינו חוטא, על עני המחזיר אבידה לבעליה ועל עשיר המעשר פירותיו בצינעה". העושר משמש גם כאמצעי של הקב"ה לנסות את האדם כפי שמובא במדרש שמות רבה ל"א: "את העשיר הקב"ה מנסה אם ידו פתוחה לעניים, ומנסה את העני אם יכול לקבל יסורים ואינו בועט. אם עמד העשיר בניסיון ועושה צדקות הריהו נהנה מכספו בעולם הזה וניצל מדינה של גיהנום, אבל העשיר שעינו רעה אובד הוא וממונו שגלגל הוא בעולם לא מי שהוא עשיר היום עשיר למחר ומי שהוא עני היום עני למחר, אלא הקב"ה מוריש ומעשיר, את זה מוריד ואת זה מעלה". הנסיון של העשיר קשה יותר מזה של העני כפי שמתבטא בדברי מדרש תנחומא פרשת משפטים י"ב: הקב"ה פתח אוצרו לעשיר, התחיל העשיר להלוות בריבית, הורג אלמנות ומבזה אביונים." לעומת זאת משבחים חז"ל את העשיר שעומד בניסיון העושר, כל מי שיש לו עושר ונותן צדקה לעניים מעליו כאילו קיים כל המצוות כולן". (שמות רבה ל"א).

היוצא מדברינו הוא שהעושר והרכוש כשלעצמם אין בהם לא חיוב ולא שלילה וזה מותנה בדרך שהאדם משתמש בהם כדברי שמדרש שמות רבה ל"א: " יש עושר שעושה רע לבעליו ויש עושר שעושה טוב לבעליו. עושה רע לבעליו- זה עושרו של קורח שהיה עשיר מכל ישראל . עושר טוב לבעליו זה עושרו של יהושפט שנאמר ויהי ליהושפט עושר וכבוד לרוב, ויזעק יהושפט וד' עזרו". וממשיך שם המדרש ואומר שכאשר שלמה בנה את בית המקדש הוא התפלל בזו הלשון: רבש"ע אם אדם מבקש ממך ממון ואתה יודע שרע לו, אל תיתן לו, ואם ראית עשיר המהנה בעושרו-תן לו".

יה"ר ובזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תתקיים בנו ברכת רב שאומרים אותה בשבת מברכין: "יהי רצון מלפניך ד' אלוקינו שתיתן לנו חיים ארוכים, חיים של עושר וכבוד!" (ברכות ט"ז:).